

HYBRIDITEIT IN DE HEDENDAAGSE KUNST

SYNTHESE VAN MODERNISME EN POSTMODERNISME IN DE KUNST VAN DE 21STE EEUW

Veranderde maatschappelijke situatie vanaf 2000

Het postmodernisme in de kunst, begon in de jaren 60/70 van de twintigste eeuw. De vraag is of de maatschappelijke situatie zoals deze was in de tweede helft van de twintigste eeuw nu nog hetzelfde is. Door belangrijke **politieke en maatschappelijke ontwikkelingen** zijn er veranderingen ingezet. Zoals de oorlog tegen het terrorisme als gevolg van de 9/11 ramp; de toenemende schaarste van en strijd om brandstoffen en grondstoffen in de wereld; de opkomst van de economieën in China, het Midden-Oosten, India, Afrika en Zuid-Amerika en de recente financiële crisis in Europa en de democratiseringsprocessen in het Midden-Oosten. De **globalisering**, ingezet halverwege de negentiende eeuw, werd vanaf het einde van de twintigste eeuw nog sterker doorgezet door de opkomst van internet en de nieuwe economie. Als een tegenreactie op de toenemende globalisering is er sprake van processen van **regionalisering** (localisering) en **democratisering** (invloed *social media*). Globalisering lijkt echter onontkoombaar: op het gebied van milieu, grondstoffen, economie en geld maar ook in de kunsten, is de wereld niet meer te beperken tot de eigen lokale omgeving. **Kritiek op relativistische perspectieven van het postmodernisme** komt uit allerlei richtingen, maar vooral uit **postkolonialistische** hoek: het cultuurrelativisme heeft ertoe aangezet dat niet-westerse culturen zich beperkt voelden tot hun traditionele cultuur alleen en zich onvoldoende gekend voelden in hun wens tot modernisering. Opkomende landen in Zuid-Amerika, het Midden-Oosten, Azië en Afrika streven juist naar modernisering. Kritiek op het postmodernisme en heroriëntatie op modernisme zorgen voor een nieuwe culturele context in de 21ste eeuw. Vanuit postkolonialistische visies is het begrip **hybriditeit** opgekomen. **Hybriditeit** is een vorm van *transformatie*, waarbij nieuwe vormen/culturen ontstaan uit een samenvoeging (*blending*) van bestaande vormen/culturen. Voorbeelden van ontwikkelingen in de hedendaagse cultuur die te relateren zijn aan maatschappelijke aspecten (duurzaamheid, hybriditeit, sociaal engagement van de kunst) verklaren gedeeltelijk de huidige, hernieuwde aandacht voor het modernisme.

Herwaardering van het modernisme ? Een van de ontwikkelingen van dit moment in de beeldende kunsten is een herwaardering voor elementen uit het modernisme die het postmodernisme afgezworen leek te hebben zoals abstractie, experiment en avant-gardisme. In veel hedendaagse kunst zie je dat kunstenaars en vormgevers in hun werk experimenteren en met abstractie werken. Dit heeft echter niet meer dezelfde inhoudelijke lading als voorheen, waarbij het streven naar abstractie een streven naar een volledig nieuwe maatschappij symboliseerde, wel is er een politieke en esthetische verwantschap met deze utopische idealen van het modernisme. Verder zie je veel aandacht voor interdisciplinariteit, innovatie, nieuwe media en technologie. Anderzijds zie je eveneens veel hedendaagse kunstenaars met de allereenvoudigste, meest alledaagse middelen en materialen werken, geïnspireerd door de Arte Povera.

Modernisme, antimodernisme, postmodernisme, supermodernisme, altermodernisme of transmodernisme ?

In de architectuur lanceerde Hans Ibelings de term supermodernisme voor de gebouwen die voor transit (= doorreis) doeleinden gemaakt worden. Denk aan vliegvelden, supermarkten, winkelcentra enz. Kenmerkend aan deze architectuur is de vormtaal die af en toe sterk gericht lijkt te zijn op de vormtaal van het modernisme: strakke eenvoudige vormen die niet verwijzen naar de omgeving of naar de functie van het gebouw. Anderzijds verwijzen deze gebouwen ook weer naar de verworvenheden van het postmodernisme: vaak wordt er met allerlei (innovatieve) materialen gewerkt die tot decoratieve oppervlaktes leiden. De architectuur van Herzog & de Meuron is daarvan een voorbeeld. Duidelijk is dat de hoogtijdagen van het postmodernisme in de architectuur voorbij lijken te zijn. Voorbeelden van doorgeschoten postmodernisme is de wijk *Poundbury* van Léon Krier in Dorset: het inspelen op de wensen van de architectuurconsument, heeft tot een nostalgisch verlangen naar het verleden geleid en daarmee tot conservatieve standpunten in de architectuur en een conservatieve vormtaal. Door de globalisering, is in de architectuur een ontwikkeling ontstaan gericht op experiment en vernieuwing die het modernisme als inspiratiebron niet verhullen, zoals blijkt uit de projecten van architecten als Koolhaas, Nouvel en Herzog & de Meuron. Volgens Nicolas Bourriaud is de ontwikkeling van globalisering (transnationalisering) in de kunst waarin de politiek-esthetische idealen van de avant-garde beweging te herkennen zijn, als '*Altermodernism*' (veranderd modernisme) te typeren.

Hybriditeit in de kunst. Je kunt uit alle ontwikkelingen afleiden dat het postmodernisme als stroming niet meer richtinggevend is, maar toch ook dat verworvenheden (differentiatie, pluralisme, aandacht voor niet-westerse kunst) uit het postmodernisme niet helemaal verdwenen zijn. Momenteel lijkt een synthese (transmodernisme) te zijn ontstaan in de kunst, die enerzijds een verwantschap laat zien met het gedachtegoed van het modernisme en waarin anderzijds ook de verworvenheden van het postmodernisme opgenomen zijn. Engagement (kritiek op de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen) en utopieën (het creëren van nieuwe werelden) zijn daarvan voorbeelden. In de kunst zie je veel ontwikkelingen naar interdisciplinariteit (Kunst & technologie, grensoverschrijdingen binnen de kunsten) maar anderzijds zie je juist ook weer volop aandacht voor schilderkunst. Al is die schilderkunst dan vaak wel sterk beïnvloed door nieuwe media als fotografie en computerkunst. Deze dubbele ontwikkeling van enerzijds discipline overschrijdend en anderzijds juist bijna ambachtelijk werken is iets wat je in veel kunsten terugziet van dit moment. Elementen die in de hedendaagse kunst veel voorkomen zijn: *appropriation, tijd, performance, space* en *hybriditeit*.

Kenmerken van de hybride kunst van de 21ste eeuw zijn:

- **Transformatie** – ambigüiteit, paradox, mengvorm (*blending*), creativiteit. Nieuwe vormen, ontstaan uit een samenvoeging van bestaande vormen afkomstig uit heterogene bronnen of samengesteld uit verschillende, incongruente onderdelen. **Creativiteit & Innovatie** - Hybride kunstvormen breiden de mogelijkheden uit voor **experiment** en **innovatie** in de hedendaagse kunst.
- **Transmodernisme** – Synthese van modernisme – postmodernisme. Hernieuwde aandacht voor de kwaliteit van de uitvoering van het product, maar ondergeschikt aan het proces en de betekenis als uitgangspunt. Complexiteit.
- **Transculturaliteit** – hybriditeit als concept uit het postkoloniale denken. Globalisering.
- **Intersubjectiviteit** en **interactiviteit** – consensus en dissensus door onderzoek en uitwisseling/participatie (*co-creatie*).
- **Trans- of Interdisciplinariteit** – kruisbestuivingen en integratie. Door onderzoek en samenwerking kan alles dat "aanspoelt" (= littoral) als materiaal gebruikt worden. Integratie tussen kunst disciplines maar ook kunst & technologie.

Beeldende kunstenaars, vormgevers: Francis Alÿs; El Anatsui; Maarten Baas; Banksy; Tjebbe Beekman; Michel Blazy; Michael Borremans; Berline de Bruyckere; Sophie Calle; Maurizio Cattelan; Hussein Chalayan; Tara Donovan; Peter Doig; Marlene Dumas; Olafur Eliasson; Shepard Fairey; Urs Fisher; Geng Jinyi; Wang Guangyi; Andreas Gursky; Subodh Gupta; Mona Hatoum; Naoya Hatakeyama; Bart Hess; Thomas Hirschhorn; Pierre Huyghe; Anselm Kiefer; Anish Kapoor; Christian Marclay; Koen van Mechelen; Julie Mehretu; Juan Muñoz; Kara Walker; William Kentridge; Fang Lijun; Alexander McQueen; Saskia Olde Wolbers; Os Gemeos; Cai Guo-Qiang; Anri Sala; Diller & Scofidio; Michael Raedecker; Neo Rauch; Navin Rawanchaikul; Anselm Reyle; Ugo Rondinone; Thomas Ruff; Rirkrit Tiravanija; Luc Tuymans; Hiroshi Sugimoto; Bill Viola; Ai Weiwei; Zhang Xiaogang; Zhang Peili. De internationale kunstmarkt wordt momenteel voor een groot deel door Chinese kunstenaars medebepaald zie: <http://imgpublic.artprice.com/pdf/fiac11en.pdf>. Filosofen en theoretici die momenteel erg belangrijk zijn voor de kunsten zijn: Alain Badiou, Jacques Rancière en Homi K. Bhabha. Meer lezen in: *Art Since 1900; Art & Today of Defining Contemporary Art*.